

Evaluacijski izvještaj - Volonteri programa "Stariji brat, starija sestra"

U nastavku ćemo prikazati profil uključenih volontera i opis njihovog iskustva u toku rada sa djecom i volontiranja u programu "Stariji brat, starija sestra" u toku 2023/2024 programskog ciklusa.

Profil volontera

U toku programskog 2023/2024 bilo je uključeno ukupno **161** volontera od čega je njih 144 ispunilo uvodni upitnik, a finalnu evaluaciju 122 volontera.

Za profil volontera ćemo uzeti podatke iz finalne evaluacije volontera, kao najnovije, a komparacije u nastavku rezultata će biti prikazane u skladu sa realnim brojem volontera koji su ispunili programske evaluacije u obje tačke mjerenja:

- 107 volonterki (87.7%)
- 14 volontera (11.5%)

Prosječan broj godina je 23 godine.

Broj volontera koji su ispunili finalnu evaluaciju u partnerskim organizacijama je sljedeći:

Organizacija	Broj volontera
Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKO-NE, Sarajevo	39 (32%)
Centar za psihološku podršku Sensus, Mostar	17 (13.9%)
Udruženje za brigu i opšta prava djece Naša djeca, Zenica	17 (13.9%)
Udruženje Nova Generacija, Banja Luka	12 (9.8%)
Udruženja za pomoć djeci i omladini sa posebnim potrebama Tračak nade, Foča	11 (9%)
Centar za edukaciju mladih, Travnik	11 (9%)
Udruženje Zemlja djece u Bosni i Hercegovini, Tuzla	9 (7.4%)
Centar za djecu, mlade i porodicu, Laktaši	6 (4.9%)

Trenutni posljednji završeni nivo obrazovanja uključenih volontera je sljedeći:

- Bachelor nivo studija: 72 (59%)
- srednja škola: 32 (26.2%)
- Master nivo studija: 18 (14.8%)

Najveći broj volontera (N = 62; 50.8%) su uključeni na jedan od humanističkih smjerova na fakultetima (Psihologija, Pedagogija, Socijalni rad, Defektologija, itd.), na drugom mjestu su studenti društvenih smjerova (N = 26; 21.3%) kao što su ekonomija, pravo, politologija, a na trećem mjestu su studenti tehničko-tehnoloških smjerova kao što su mašinsko inženjerstvo, arhitektura, elektrotehnika, kompjuterske nauke (N = 14; 11.5%). Za njima slijede studenti zdravstvenih usmjerenja (N = 11; 9%) i volonteri sa završenom srednjom školom.

Najveći broj volontera još uvijek imaju studentski status (N = 89; 73%); u radnom odnosu je 21 (17.2%) volonter/ka, a 12 (9.8%) volontera su nezaposleni.

Kad se radi o volonterskom iskustvu u programu "Stariji brat, starija sestra", podaci su sljedeći:

- volonteri početnici - 38 volontera (31.1 %)
- jedna godina volonterskog iskustva - 60 volontera (49.2 %)
- dvije godine volonterskog iskustva - 14 volontera (11.5%)
- tri godine volonterskog iskustva - 7 volontera (5.7 %)
- četiri godine volonterskog iskustva - 3 volontera (2.5%)

Odnos djece i volontera

- Na početku programskog ciklusa, 103 volontera je izjavilo da im je važno da djeca budu istog spola. Međutim, rezultati na kraju ciklusa pokazuju da je 55 volontera bilo povezano da djetetom istog spola, dok velika većina volontera (n = 81; 66.4%) na kraju ciklusa smatra da to i nije toliko važan kriterij.
- Broj volontera koji su na početku ciklusa smatrali da je važno da dijete bude iste nacionalnosti kao i oni se povećao na 8 volontera, u poređenju sa 4 volontera koji su to smatrali na početku ciklusa
- Na početku ciklusa, 96 volontera je smatrala važnim i jako važnim da se druže sa djetetom svake sedmice, a do kraja programskog ciklusa taj intenzitet druženja je održalo 78 (63.4%) volontera. Istovremeno, 74 (60.6%) volontera su na svakom druženju sa djetetom ostajali minimalno dva sata. Također, 116 (95%) volontera su izjavila da su se trudila organizovati zanimljiva druženja sa djetetom.
- Dodatno, 74 (60.6%) volontera su izjavila da su se trudili uključiti djecu u planiranje svakog druženja.
- Kad se radi o povjerenju, 95 ili 77.9% je izjavilo da su imali osjećaj da im dijete povjerava sve što im je važno i čuvali su njihove tajne.
- Na kraju programskog ciklusa, 100 (81%) volontera smatra da su uspješno pomogli djetetu da upozna nove prijatelje.
- Podršku na školskim obavezama je aktivno pružalo 69 (56.6%) volontera.
- 115 (94.3%) volontera smatra da su njihova djeca mogla sa njima razgovarati oko bilo koje teme i izraziti neslaganje.

- 109 (89%) smatra da su uspjeli ostvariti jako blizak odnos sa djecom i da su bili kompatibilni. Također, 117 (95.9%) volontera smatraju da su ih djeca uspješno prihvatila.
- Na početku programskog ciklusa, 56 volontera je navelo da im je jako važno da djeca nemaju teže poteškoće koje nadilaze sposobnosti volontera, a na kraju programskog ciklusa 77 (63.1%) volontera je izjavilo da su se mogli nositi sa izazovima koja su djeca imala.

Oblasti razvoja djece

- 113 (92.6%) volontera vjeruje da je uspjelo makar malo pomoći djetetu da unaprijedi sliku o sebi
- 112 (91.8%) volontera je izjavilo da smatraju da su pomogli djeci da bolje upravljaju svojim emocijama - a samo dvoje volontera smatra to nisu nikako uspjeli
- 111 (90.9%) volontera smatra da su bili uspješni u pomaganju djeci da kvalitetnije provedu svoje slobodno vrijeme
- 115 (94.3%) volontera je zadovoljno svojim doprinosom u podršci djeci da budu komunikativnija u odnosu sa drugima, a posebno sa vršnjacima - na početku ciklusa, 85 (69.6%) volontera je vjerovalo da će uspjati ostvariti ovaj cilj
- 97 (79.5%) volontera smatra da su ostvarili cilj da pomognu djeci da posjete makar 10 novih mjesta na kojima ranije nisu bili - na početku ciklusa, 80 (65.5%) volontera je vjerovalo da će uspjati ostvariti ovaj cilj
- 102 (83.6%) volontera smatraju da su bili relativno uspješni u unaprjeđenju 10 životnih vještina ili socijalno poželjnih ponašanja - na početku programskog ciklusa, 76 (62.3%) volontera je vjerovalo da mogu ostvariti ovaj cilj
- 80 (65.6%) volontera na kraju programskog ciklusa vjeruje da se djeca mogu promijeniti, u poređenju sa 34 (27.8%) volontera koja su imali ovo uvjerenje i na početku programskog ciklusa

Uvjerenja i stavovi o djeci u riziku

- na početku programskog ciklusa, 81 (66.3%) volonter je vjerovao da loša iskustva zauvijek ostavljaju negativan utjecaj na život djeteta - na kraju programskog ciklusa to uvjerenje je donekle zadržalo 70 (57.4%) volontera
- na početku programskog ciklusa, 7 (5.7%) volontera je u potpunosti vjerovalo da će njihov trud malo djelovati na kvalitet života djeteta - na završnoj evaluaciji taj stav je imalo 14 (11.5%) volontera
- na početku ciklusa, 142 (98.6%) volontera su vjerovala da mogu promijeniti makar jedno neprihvatljivo ponašanje djeteta, a na kraju ciklusa 106 (86.8%) volontera je bilo sigurno da su uspjeli pozitivno djelovati na makar jedan oblik ponašanja
- na početku programskog ciklusa, 119 (82.6%) volontera je izjavilo da su prilično dobri u razumijevanju ponašanja koja su njima lično neprihvatljiva - taj stav na kraj ciklusa je imalo 97 (79.5%) volontera.

- 70 (48.6%) volontera je na početku ciklusa smatralo da rad sa djecom neće imati pozitivan učinak osim ako se ne promijene uzroci problema - na kraju programskog ciklusa, ovo uvjerenje je primijećeno kod 75 (61.5%) volontera
- na početku ciklusa, 56 (38.8%) volontera je smatralo da prema djeci trebaju biti popustljivi i pružiti mu sve ono što nisu imali - na kraju ciklusa to smatra 42 (34.4%) volontera
- 68 (55.7%) volontera su zadržali uvjerenje da je važno bezuslovno prihvatiti dijete, bez pokušaja da se popravi.
- Promjena u stavovima između početka i kraja programskog ciklusa se nije desila u sljedećim uvjerenjima: 70.1% volontera su zadržali stav da je sažaljenje djece štetno ponašanje, ali da se volonteri trebaju fokusirati na promjenu štetnih ponašanja kod djece. Također, 68% volontera je zadržalo uvjerenje da mirno ponašanje djeteta nije nužno znak nedostatka problema, i 37% volontera je zadržalo uvjerenje da volonteri znaju bolje od djeteta šta je dobro za njega/nju.

Ko ima najveću odgovornost za kvalitet druženja sa djetetom?

Na početku ciklusa, volonteri su imali stav da je hijerarhija

- 113 (78.5%) volontera su smatrali da volonteri imaju najveću odgovornost - na kraju ciklusa je ovu tvrdnju podržavalo 93 volontera (76.2%)
- 15 (10.4%) su smatrali da je to odgovornost roditelja
- 14 (9.7%) su smatrali da je to odgovornost stručnog saradnika
- 2 (1.4%) volontera je smatralo da je to odgovornost djeteta - na kraju ciklusa 7 volontera (5.7%) je ovu odgovornost ipak pripisalo djeci.

Rezultati pokazuju da su na kraju programskog ciklusa volonteri imali sličan stav o hijerarhiji odgovornosti. Jedina razlika je što je što je na kraju ciklusa odgovornost ravnomjerno raspoređena prema roditeljima i stručnim saradnicima. U obje tačke mjerenja, volonteri su najveću odgovornost pripisali sebi, a najmanju djeci.

Lične vrijednosti i motivacija volontera

Primarna motivacija i razlozi za ostajanje u programu su ostali prilično jednaki kroz cijeli ciklus, a na završnoj evaluaciji, volonteri su kao primarne motive na početku i kraju ciklusa naveli u skladu sa sljedećom hijerarhijom:

- podrška djeci u riziku (42 volontera; 34.4%)
- stjecanje iskustva u radu sa djecom (26 volontera; 21.3%)
- osjećaj zadovoljstva zbog dobrog djela (18 volontera; 14.8%)
- razvoj ličnih vještina (14 volontera; 11.5%)
- kvalitetno korištenje slobodnog vremena (11 volontera; 9%)
- učenje novih vještina i zabava (11 volontera; 9%)

Kao razloge za ostajanje u projektu su naveli sljedeće:

- vidljive promjene u ponašanju i funkcioniranju djeteta (46 volontera; 37.7%)
- jasno iskazana želja djeteta da nastavi druženje sa istim volonterom (26 volontera; 21.3%)

- razvijanje ličnih i profesionalnih vještina (24 volontera; 19.7%) - na početku ciklusa ovaj motiv je bio drugi na ljestvici razloga (30 volontera; 20.8%)
- upoznavanje drugih ljudi (10 volontera; 8.2%)
- odgovornost prema započetom angažovanju u projektu (10 volontera; 8.2%) - na početku ciklusa ovaj razlog je bio izraženiji kod 28 volontera (19.4%)
- saopćenje drugih da sam značajan za dijete (6 volontera; 4.9%)

Kad se radi o kvalitetama za rad sa djecom, volonteri su imali sljedeće stavove na početku i kraju ciklusa:

- 77 volontera je navelo da su imali dovoljno vremena za volontiranje
- 117 volontera smatraju da su bilo dovoljno dobar uzor djeci, a ovo uvjerenje su imali i na početku ciklusa
- 115 volontera smatraju da su imali dovoljno strpljenja a
- 117 volontera smatra da sad bolje razumije djecu i da se lakše povezuju sa njima.

Samoprocjena vještina i osobina volontera

Samoprocjena volonterskih vještina i osobina na početku i kraju programskog ciklusa je prikazana u narednoj tabeli:

	Na početku programskog ciklusa		Na kraju programskog ciklusa	
Osobina/vještina	Posjedujem u većoj mjeri (br.volontera)	Posjedujem u manjoj mjeri (br.volontera)	Posjedujem u većoj mjeri (br.volontera)	Posjedujem u manjoj mjeri (br.volontera)
Sposobnost prihvatanja povratnih informacija	140	4	119	3
Sposobnost davanja povratnih informacija	135	9	113	9
Postavljanje zdravih granica	142	2	117	5
Duhovitost/smisao za humor	130	14	109	13
Tolerancija na ambivalenciju	119	25	103	19
Autentičnost	139	5	116	6
Tolerancija na frustraciju	127	17	105	17
Nenametljivost	123	21	100	22
Istinski interes nasuprot formalizmu	139	5	119	3
Osjetljivost/senzitivnost	121	23	99	23
Stidljivost/povučenost	55	89	53	69
Radoznalost	133	11	115	7
Samosvjesnost	140	4	113	9
Vještina upravljanja konfliktima	130	14	110	12
Usmjerenost na dobrobit drugih	141	3	121	1
Empatija	139	5	121	1
Fleksibilnost	137	7	116	6
Upravljanje emocijama	132	12	110	12
Dosada i nedostatak interesovanja	10	134	9	113

Iako nema statistički značajnih razlika u promjeni osobina na nivou cjelokupnog uzorka u dvije tačke mjerenja, iz tabele možemo vidjeti da se broj volontera koji smatraju da u većoj mjeri posjeduju većinu gore navedenih pozitivnih osobina se smanjio na kraju ciklusa. Rezultate treba uzeti sa rezervom zbog manjeg broja volontera koji su ispunili finalnu evaluaciju. Ovaj trend može ukazivati da su volonteri kroz rad sa djecom postali više samokritični i svjesni potrebe da se svaka od navedenih osobina može kontinuirano razvijati. Isti trend rezultata je bio i u evaluaciji prethodnog ciklusa 2022/23.

Programska podrška

Kad se radi o programskoj podršci, u obje vremenske tačke, svi volonteri su označili da su im svi oblici programske podrške vrlo važni, a posebno su istaknuli:

- 117 (95.9%) volontera je bilo zadovoljno uvodnom edukacijom
- 113 (92.6%) volontera se osjećalo dobro pripremljenima i bila im je jasna njihova uloga
- 114 (93.4%) volontera je bilo zadovoljno jasnoćom smjernica koje su dobili od koordinatora
- 97 (79.5%) volontera je bilo zadovoljno kvalitetom komunikacije koju su imali sa roditeljima/odgajateljima
- 119 volontera je bilo zadovoljno kvalitetom komunikacije koju su imali sa stručnim saradnikom
- 119 (97.5%) volontera je zadovoljno podrškom koordinatora
- 83 (68%) volontera su često uspijevali doći na savjetodavne sastanke dva puta u mjesecu
- 103 (84.4%) volontera su bili pretežno odgovorni u evidentiranju izvještaja poslije druženja i pravdanju mjesečnih troškova
- 117 (95.9%) volontera su sadržaj sastanka smatrali korisnima
- 91 (74.5%) volonter je uglavnom zadovoljan visinom džeparca
- 116 (95%) volontera se uspješno povezalo sa drugim volonterima
- 80 (65.5%) volontera je često pohađala seminare i edukacije koje su im bile namijenjene

Preporuke i dodatni komentari volontera u završnoj evaluaciji:

- *unaprjeđenje komunikacije između koordinatora projekta i odgajatelja iz institucija za nezbrinutu djecu kako bi i oni više motivirali djecu za druženje u programu*
- *planirati grupne aktivnosti na način da budu prihvatljive djeci bez obzira na uzrast*
- *planirati grupne aktivnosti u skladu sa uzrastom djece*
- *volonteri trebaju dobiti više detalja o porodičnoj situaciji djeteta jer postoji mogućnost da će mu dijete u nekom trenutku to i samo ispričati, a važno je pripremiti volontera na to što bi mogao saznati od samog djeteta*
- *povećati broj grupnih druženja*
- *jedan od mjesečnih savjetodavnih sastanaka češće koristiti za određene tematske radionice koje bi bile fokusirane na praktične tehnike asertivne komunikacije, nošenja sa stresom, itd.*

Zaključak

Odnos djece i volontera

Na početku programskog ciklusa, 103 volontera je izrazilo važnost da djeca budu istog spola, ali na kraju ciklusa, samo 55 volontera je bilo povezano s djetetom istog spola, dok je 81 volonter (66.4%)

promenio mišljenje i smatrao da to nije toliko važan kriterijum. Broj volontera koji su smatrali važnim da dijete bude iste nacionalnosti kao i oni blago je porastao sa 4 na 8 volontera.

Volonteri su tokom ciklusa održavali visok nivo angažmana sa djecom. Od 96 volontera koji su na početku smatrali važnim da se druže sa djetetom svake sedmice, 78 (63.4%) je to nastavilo da čini do kraja ciklusa. Većina volontera je provodila najmanje dva sata na svakom druženju, a 116 (95%) volontera se trudilo organizovati zanimljive aktivnosti. Također, 74 (60.6%) volontera su uključivali djecu u planiranje tih aktivnosti.

Kada je u pitanju povjerenje, 95 volontera (77.9%) je izjavilo da su djeca dijelila sa njima sve važne tajne. Na kraju ciklusa, 100 volontera (81%) je smatralo da su uspjeli pomoći djeci da steknu nove prijatelje, dok je 69 (56.6%) volontera aktivno pomagalo u školskim obavezama.

Većina volontera (115, odnosno 94.3%) je smatrala da su djeca mogla sa njima otvoreno razgovarati o bilo kojoj temi, dok je 109 (89%) volontera izjavilo da su ostvarili blizak i kompatibilan odnos sa djecom. Također, 117 (95.9%) volontera je izjavilo da su djeca uspješno prihvatila njihove uloge. Na kraju programskog ciklusa, 77 volontera (63.1%) je izjavilo da su se uspješno nosili sa izazovima koje su djeca imala, uprkos početnom strahu da neće biti sposobni da to učine.

Oblasti razvoja djece

Zaključak na osnovu prikupljenih informacija pokazuje da je većina volontera postigla značajan uspjeh u ostvarivanju ciljeva programa. Na kraju ciklusa, 113 (92.6%) volontera vjeruje da su makar malo pomogli djeci da unaprijede sliku o sebi, dok 112 (91.8%) volontera smatra da su uspješno pomogli djeci u upravljanju emocijama. Većina volontera (111, odnosno 90.9%) je također zadovoljna svojim doprinosom u pomaganju djeci da kvalitetnije provedu slobodno vrijeme.

Zadovoljstvo doprinosom volontera se posebno ističe u podršci djeci da postanu komunikativnija, sa 115 (94.3%) volontera koji vjeruju da su u tome uspjeli, u poređenju sa 85 (69.6%) volontera koji su na početku ciklusa vjerovali da će taj cilj ostvariti. Slično, 97 (79.5%) volontera smatra da su uspješno pomogli djeci da posjete 10 novih mjesta, u poređenju sa početnih 80 (65.5%) koji su to očekivali.

Također, 102 (83.6%) volontera vjeruju da su relativno uspješno unaprijedili 10 životnih vještina ili socijalno poželjnih ponašanja kod djece, dok je na početku ciklusa 76 (62.3%) volontera vjerovalo da mogu postići taj cilj.

Na kraju ciklusa, 80 (65.6%) volontera vjeruje da se djeca mogu promijeniti, što je značajan porast u odnosu na početak ciklusa kada je samo 34 (27.8%) volontera imalo ovo uvjerenje.

Ukupno gledano, podaci ukazuju na pozitivan efekat programa, sa volonterima koji su postigli većinu svojih ciljeva i pokazali značajan rast u vjeri u mogućnost promjene kod djece.

Uvjerenja i stavovi o djeci u riziku

Zaključak na osnovu prikupljenih informacija ukazuje na promjene u stavovima volontera tokom programskog ciklusa, ali i na postojanje određenih konstantnih uvjerenja. Na početku ciklusa, 81 (66.3%) volonter je vjerovao da loša iskustva ostavljaju trajne negativne posljedice na život djeteta, dok je na kraju ciklusa ovo uvjerenje zadržalo nešto manje volontera, 70 (57.4%). Ovaj pad sugerije da su neki volonteri tokom ciklusa stekli uvjerenje da se negativni utjecaji mogu prevazići.

S druge strane, broj volontera koji vjeruju da njihov trud ima mali uticaj na kvalitet života djeteta se blago povećao, sa 7 (5.7%) na početku, na 14 (11.5%) na kraju ciklusa. Iako je većina volontera na početku vjerovala da mogu promijeniti makar jedno neprihvatljivo ponašanje djeteta (142, odnosno 98.6%), na kraju ciklusa 106 (86.8%) volontera je bilo sigurno da su uspjeli pozitivno utjecati na neko ponašanje, što i dalje predstavlja značajan rezultat.

Smanjenje uvjerenja da su prilično dobri u razumijevanju neprihvatljivih ponašanja primijećeno je kod 119 (82.6%) volontera na početku ciklusa, dok je na kraju ovaj stav zadržalo 97 (79.5%) volontera.

Također, zanimljivo je primijetiti da je povećan broj volontera koji smatraju da rad sa djecom neće imati pozitivan učinak osim ako se ne promjene uzroci problema, sa 70 (48.6%) na početku ciklusa, na 75 (61.5%) na kraju ciklusa. Ovo ukazuje na rastuću svijest među volonterima o važnosti rješavanja uzroka problema, a ne samo ublažavanja posljedica, što je vjerovatno potaknuto i empatijom koju su imali prema djeci.

Kada je riječ o popustljivosti prema djeci, broj volontera koji vjeruju da djeci treba pružiti ono što nisu imali blago je opao, sa 56 (38.8%) na početku ciklusa, na 42 (34.4%) na kraju. Iako većina volontera (68, odnosno 55.7%) zadržava uvjerenje da je važno bezuslovno prihvatiti dijete, postoji stabilnost u stavovima da sažaljenje može biti štetno (70.1%) i da mirno ponašanje djeteta ne znači nužno odsustvo problema (68%).

Uopšteno, promjene u stavovima ukazuju na veću refleksiju i prilagođavanje volontera u radu sa djecom, ali također pokazuju i postojanje duboko ukorijenjenih uvjerenja koja su ostala nepromijenjena tokom ciklusa.

Samoprocjena vještina i osobina volontera

Iako nema statistički značajnih razlika u promjeni ispitanih osobina na nivou cjelokupnog uzorka u dvije tačke mjerenja, možemo primijetiti da se broj volontera koji smatraju da u većoj mjeri posjeduju većinu gore navedenih pozitivnih osobina se smanjio na kraju ciklusa. Rezultate svakako treba razmatrati sa rezervom zbog manjeg broja volontera koji su ispunili završnu evaluaciju. Ovaj trend može ukazivati da su volonteri kroz rad sa djecom postali više samokritični i svjesni potrebe da se svaka od navedenih osobina može kontinuirano razvijati. Isti trend rezultata je bio i u evaluaciji prethodnog ciklusa 2022/23.

Programska podrška

Zaključak na osnovu prikupljenih informacija pokazuje visoko zadovoljstvo volontera u vezi sa različitim aspektima programa. Većina volontera je bila zadovoljna uvodnom edukacijom (117, odnosno 95.9%) i osjećala se dobro pripremljenima za svoju ulogu (113, odnosno 92.6%). Također, 114 (93.4%) volontera su bili zadovoljni jasnoćom smjernica koje su dobili od koordinatora, dok je kvalitet komunikacije sa roditeljima ili odgajateljima zadovoljavao 97 (79.5%) volontera.

Kvalitet komunikacije sa stručnim saradnicima je ocijenjen vrlo pozitivno, sa 119 volontera koji su izrazili zadovoljstvo. Slično tome, 119 (97.5%) volontera su bili zadovoljni podrškom koordinatora. Također, većina volontera (117, odnosno 95.9%) smatrala je sadržaj sastanaka korisnim.

Odgovornost volontera u vezi sa evidencijom izvještaja i pravdanjem mjesečnih troškova je bila visoka, sa 103 (84.4%) volontera koji su to redovno činili. Pored toga, 116 (95%) volontera se uspješno povezalo sa drugim volonterima, što ukazuje na dobru socijalnu dinamiku u okviru programa.

Većina volontera, 83 (68%) volontera su uspijevali redovno prisustvovati savjetodavnim sastancima dva puta mjesečno. Ukupno, ovi podaci ukazuju na visok nivo zadovoljstva volontera različitim aspektima programa, uključujući edukaciju, podršku i komunikaciju.

Izveštaj pripremila:

Melvisa Kovač